

liu) lietuviškų žodžių lyginimų su graikų, lotynų, prūsų ir slavų atitikmenimis svarba vėlesniems komparatyvistiniams indoeuropiečių kalbų tyrinėjimams (p. X). Įvado gale istoriniu ir tekstologiniu atžvilgiu dar komentuojamos i „Tyrinėjimą“ įdėtos trys lietuvių liaudies dainos, žavėjusios G. E. Lesingą, G. J. Herderį, J. V. Gėtę ir kitus garsiuosius vokiečių rašytojus bei mokslininkus (p. XII–XIX).

Apskritai F. Šolco įvadas yra įdomus ne tik lingvistams, bet ir literatūros istorikams. Jo autorius, žinomas VFR baltistas, pirmą kartą taip plačiai istoriografiškai, lingvistiškai ir tekstologiškai panagrinęjo unikalų XVIII a. vidurio lietuvių rašto paminklą ir objektyviai įvertino jo vaidmenį lietuvių tautos istorijoje. „Er (t. y. P. Ruigys. – J. P.) hat mit seiner Schrift Pionierarbeit geleistet und auf dem langen und beschwerlichen Weg, der zur Anerkennung der litauischen Sprache und ihrer Sprecher im Kreise der europäischen Völker geführt hat, die ersten entscheidenden Schritte getan“ (p. XIX), – tokiu iš esmės teisingu apibendrinimu baigiamas naujojo leidimo įvadas.

Naujojo leidimo kserokopijos yra gana ryškios, matyt, darytos iš gerai išsilaikiusio originalo egzemplioriaus. Todėl jomis, kaip adekvačiomis originalui, galės puikiausiai naudotis visi, kurie domėsis P. Ruigio „Tyrinėjimu“.

Džiaugiantis naujuoju leidimu, norisi palinkėti F. Šolcui toliau tęsti gražiai pradėtą XVIII a. Rytų Prūsijos lietuviškų raštų publikavimą. Būtų naudinga ateityje tokiu pat būdu išspausdinti ir kitus vertingus Ruigių darbus – žodyną ir gramatiką.

J. Palionis

PĖTERIS ARUMA

P. Aruma gimė 1900 m. spalio 11 d. sename centrinės Estijos dalies mieste Peltsamoje (Põltsamaa). Tartu baigęs gimnaziją, 1921–1926 m. šio miesto universitete studijavo indoeuropeistiką, slavistiką ir finougistiką. Baigęs universitetą, 1927–1929 m. tobulinosi Berlyne. Jo slavistikos studijoms vadovavo M. Fasmeris, indoeuropeistikos – V. Šulcė, keltų filo-

logijos – J. Pokornas. Berlyno universitete taip pat studijavo sanskritą, persų, armėnų filologiją, o 1929–1930 m. Prahos universitete – čekų kalbą ir literatūrą. 1934 m. apgynęs daktaro disertaciją, P. Aruma buvo paskirtas Tartu universiteto ekstraordinariu profesorium, o 1939 m. jam buvo suteiktas ordinarinio profesoriaus vardas.

1944 m. P. Aruma karo audros buvo nublokštas į Švediją. Iš pradžių dirbo Lundo universitete, o 1950 m., pasitraukus iš Stokholmo universiteto buvusiam P. Arumos mokytojui M. Fasmeriui, užėmė jo vietą ir iki 1967 m. – išėjimo į pensiją – vadovavo šio universiteto slavistikos skyriui. 1956 m. buvo išrinktas Švedijos Karališkosios Humanitarinių mokslų akademijos (Kungl. Vitterhets - Historie - och Antikvitets Akademien) nariu. Mirė Stokholme 1982 m. birželio 21 d.

Pirmas svarbus P. Arumos lituanistikos darbas buvo 1930 m. atskira knyga išleista „Litauische mundartliche Texte aus der Wilnaer Gegend mit grammatischen Anmerkungen“ (Dorpat, 1930). Tai 1928–1929 m. surinkt tekstai iš vadinamųjų lietuviškų salų Gervėčiuose, Lazūnuose, Zieteloje (dab. Baltarusijos TSR) ir Dieveniškių (dab. Lietuvos TSR). Visi tekstai užrašyti labai kruopščiai. Yra platūs leksikos ir gramatikos komentarai. Be šio P. Arumos darbo šiandien neišsiverčia ne tik lietuvių kalbos tarmių, bet ir baltų bei slavų kalbų kontaktų tyrinėtojai. P. Arumai pavyko užfiksuoti tokių formų, kurių vėlesni tyrinėtojai jau negalėjo rasti.

Lietuvių kalbos istorinės gramatikos problemoms skirta P. Arumo daktaro disertacija „Untersuchungen zur Geschichte der litauischen Personalpronomina“ (Tartu, 1933). Šiame darbe tyrinėjama keletas sudėtingų asmeninių įvardžių istorijos klausimų: *eš* virtimas į *aš*, formų *mens* ir *juns* atsiradimas, *manęs* – *manę* istorija, įvairių postpozicinių vietininkų formų susidarymas ir kt.

P. Aruma įvairiomis kalbomis paskelbė gana daug mažesnės apimties baltų kalbų tyrinėjimų. Tai jo straipsniai: „Intorno al nomi-

nativo di alcuni temi in consonante lituani“ (StB, 1934–1935, 4, p. 81–85), „Sur les adjectifs en *-i-* dans les langues baltiques“ (Mélanges linguistiques offerts à H. Pedersen. Aarhus, 1937, p. 431–442), „Zur Rolle der Partikel in der litauischen Deklination“ (StB, 1952, 9, p. 163–172), „Von der Eigenart des Ablauts und der Diathese im Baltischen“ (ZfslPh, 1957, 26, p. 118–149), „Zur Geschichte der baltischen Genera“ (Donum Balticum to Professor Christian S. Stang... Stockholm, 1970, p. 22–29) ir kt. Baltų kalbų problemas jis dažnai nagrinėjo kartu su tomis pačiomis slavų kalbų problemomis. Baltų kalbų istorijai svarbi P. Arumos studija „Sur l’histoire des adjectifs en *-u* en balto-slave“ (Årsbok, 1948–1949. Institutet vid Lunds Universitet, 1951, p. 24–105). Studijoje detaliai apžvelgiami šio tipo baltų kalbų būdvardžiai, jų pėdsakai slavų kalbose, mėginama nustatyti jų nykimo slavų kalbose priežastis. Baltų ir slavų fonetikos problemoms skirtas straipsnis „Baltisches *ž*, *z* und slavisches *z*“ (ZfslPh, 1970, 35, p. 77–96).

Mėgstama P. Arumos tyrinėjimų sritis, ypač vėlesniuojų mokslinės veiklos laikotarpiu, buvo baltų ir slavų vandenvardžiai. Čia derėtų paminėti jo straipsnius: „Die ostslavischen Gewässernamen mit *-l-* epentheticum“ (Festschrift für Max Vasmer zum 70. Geburtstag. Wiesbaden, 1956, p. 47–60), „Zur Geschichte der *-u-*Stämmigen Gewässernamen im Baltischen und Slavischen“ (Aus dem Namengut Mitteleuropas... Festgabe zum 75. Geburtstag von Eberhard Kranzmayer. Klagenfurt, 1972, p. 1–12), „Zu den slavischen und baltischen Gewässernamen auf *-men-*“ (Comentationes linguisticae et philologicae Ernesto Dickenmann. Heidelberg, 1977, p. 1–16), „Zu baltisch-slavischen und finnisch-ugrischen Gewässernamen mit *ks*“ (Annales Societatis Litterarum Estonicae in Svecia. Stockholm, 1977, t. 7, p. 89–112) ir kt.

P. Aruma tyrinėjo baltų ir slavų senųjų santykių problemą. Jai paskyrė keletą specialių straipsnių: „Die Verwandtschaftsverhält-

nisse zwischen Baltisch und Slavisch“ (ZfslPh, 1955, 24, p. 9–28), „De l’unité balto-slave“ (Scando-Slavica, 1963, 9, p. 70–86). Baltų ir slavų senųjų santykių problemą jis nagrinėja ir pagrindiniame savo slavistikos veikalė „Urslavische Grammatik“ (Heidelberg, 1964, 1). P. Aruma buvo baltų–slavų kalbinės vienybės šalininkas. Jo nuomone, po indoeuropiečių kalbinės bendrystės iširimo baltų ir slavų kalbos sudarė vienybę, kuri, galimas daiktas, buvo suskilusi į du pagrindinius dialektus.

Reikėtų atkreipti dėmesį ir į tą faktą, kad nė viename tokio tipo slavistikos veikalė taip plačiai nėra operuojama baltų kalbų medžiaga kaip P. Arumos „Urslavische Grammatik“. Prieš mirtį kalbininkas skaitė šio veikalė III tomo korektūras.

Domėjosi P. Aruma taip pat baltų kalbų santykiais su iranėnų kalbomis – „Baltes et Irans“ (Studi linguistici in onore di Vittore Pisani. Brescia, 1969, 1, p. 73–90).

Jis yra paskelbęs straipsnių ir apie lietuvių liaudies dainų poetiką: „Zur Poetik der litauischen und ostslavischen Volksdichtung“ (Festschrift für D. Čyževskij. Berlin, 1954, p. 51–58), kur atkreipė dėmesį į bendrus lietuvių ir rytų slavų, ypač baltarusių, poetikos bruožus. Tartu literatūriniam muziejuje saugoma P. Arumos surinkta lietuvių tautosaka ir kitų asmenų jam atsiųsta medžiaga.

Tyrinėdamas lietuviškų salų, kurios tuo metu buvo Lenkijos valdomoje teritorijoje, tarmes, P. Aruma palaikė artimus ryšius su Vilniaus Lietuvių mokslo draugija. Šiai draugijai jis dedikavo ir savo knygą „Untersuchungen zur Geschichte der litauischen Personalnomena“.

Estų visuomenę P. Aruma informuodavo apie lietuvių literatūrinį gyvenimą. Jis planavo išleisti estų kalba lietuvių prozos antologiją. Šiuo klausimu susirašinėjo su rašytoju Liudu Gira.

P. Aruma ne tik teoriškai, bet ir praktiškai gerai mokėjo lietuvių kalbą, bendravo su tarybiniais lietuvių kalbininkais.

A. Sabaliauskas, Z. Zinkevičius